

LİSE ÖĞRENCİLERİNDE RİSK ALMA DAVRANIŞI

Yrd.Doç.Dr. Mehmet GÜNDOĞDU*
Selami KORKMAZ**
Kenan KARAKUŞ***

ÖZET

Bu çalışmada lise öğrencilerinde risk alma davranışı ve akademik başarı ilişkisi incelenmiştir. Araştırma Mersin ilinden iki farklı liseden seçilen 194 kız, 203 erkek olmak üzere 397 lise öğrencisi ile yapılmıştır. Örneklem grubuna katılan öğrencilerin yaş ortalaması 16.91 ve standart sapması da .82'dir (15 ile 20 arasında değişmektedir). Grubun 69 kişisi birinci sınıf, 152 kişisi ikinci sınıf, ve 176 kişisi de üçüncü sınıf öğrencisidir.

Risk alma davranışı ile ilgili veriler, Kıran (2002) tarafından geliştirilen Ergenlerde Risk Alma Ölçeği ile toplanmıştır. Öğrencilerin akademik başarı puanları, okul kayıtlarından elde edilmiş ve kişisel bilgiler ise Ergenlerde Risk Alma Ölçeğine eklenen bir bilgi formu ile toplanmıştır.

Öğrencilerin Ergenlerde Risk Alma Ölçeği puanlarına seçkisiz deney desenine uygun 2 (kız-erkek) X 2 (başarı seviyesi düşük-yüksek) ve 2 (kız-erkek) X 4 (gelir düzeyi) olmak üzere iki farklı varyans analizi uygulanmıştır.

Verilere uygulanan birinci varyans analizinin sonucunda öğrencilerin Ergenlerde Risk Alma Ölçeği puanlarının, cinsiyete ($F=41.709$; $sd=346,1$; $p=0.000$) ve başarıya ($F=6.458$; $sd=346,1$; $p=0.011$) göre farklılaştığı, ancak cinsiyet başarı etkileşimine ($F=0.012$; $sd=346,3$; $p=0.913$) göre farklılaşmadığı gözlenmiştir. Ek olarak, ikinci varyans analizinin sonucunda öğrencilerin Ergenlerde Risk Alma Ölçeği puanlarının, cinsiyete ($F=54.601$; $sd=374,1$; $p=0.000$) ve gelir düzeyine ($F=5.307$; $sd=374,3$; $p=0.001$) göre farklılaştığı, ancak cinsiyet gelir düzeyi etkileşimine ($F=0.012$; $sd=374,7$; $p=0.659$) göre farklılaşmadığı gözlenmiştir.

---

* Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Psikolojik Danışma ve Rehberlik Anabilim Dalı

** Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Psikolojik Danışma ve Rehberlik Anabilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi

*** Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Psikolojik Danışma ve Rehberlik Anabilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi

Anahtar sözcükler: Risk alma, cinsiyet, akademik başarı,

SUMMARY

In the present research, the relationship between risk taking behavior and academic achievement was examined among high school students. The sample of the study consisted of 397 high school students (194 female, 203 male) selected from two different high school of Mersin. The mean age of the students was 16.91 with a Standard deviation of .82 ranged from 15 to 20. 69 students were ninth grade, 152 10th grades and 176 11th grades.

To measure the risk taking behavior, Adolescent Risk Taking Behavior Inventory (Kıran, 2000) was used. Academic achievement scores of the student were gathered from schools records. The data related with demographic variables were obtained by an information sheet added to the ARTBI.

Two separate ANOVAs (Gender-Academic Achievement and Gender-Family Income Level) were applied to the ARTBI scores of the students.

Results showed a difference in ARTBI scores to gender and academic achievement. And also a relationship was observed between income level and Risk Taking behavior that the lower the income levels of the students the greater their scores in ARTBI.

Key words : Risk taking, gender, academic achievement.

Risk, aslında belirsizliğe işaret eden bir sözcük olmasına rağmen günlük yaşamda daha çok kaybetme olasılığına dikkat çekme amacıyla kullanılmaktadır (Yılmaz,2002). Bir başka tanıma göre ise risk, bireyin içinde bulunduğu durum veya sonraki dönemlerde yaşamına yönelik tehdit içerebilecek davranışları olarak tanımlanmaktadır.(Machamer ve Gruber, 1998)

Risk alma davranışı; bireyin sağlığını tehdit eden, hayati tehlike yaratan hastalık veya ölümlü sonuçlanma ihtimali olan davranışlar olarak ifade edilmektedir (Alexander ve diğerleri, 1990; Smith, 2001).

Tarkun ve Aydın (1996) riskli davranışı, bireyin mevcut durumu değerlendirmesi ve söz konusu durum içerisinde, tehlike oranı yüksek olan yönü tercih etmesi ile açıklanmaktadır (Akt: Kıran, 2002). Ancak, ilgili alanyazında bıçak taşıma, saldırganlık, fiziksel kavgaya karışma, intihar düşüncesi ve girişimi (Bayar 1999) gibi bir çok davranış risk alma davranışı olarak değerlendirilirken aynı zamanda risk alma davranışları, trafikle ilgili risk alma davranışları, cinsellikle ilgili risk alma davranışları, madde kullanımıyla ilgili

risk alma davranışları ve tehlikeli sporlarla ilgili risk alma davranışları olmak üzere ana başlıklarda ele alınmaktadır (Gonzales ve ark.,1994; Smith,2001)

Ayrıca; mağazadan mal çalmak, uzun süreli gürültülü müzik dinlemek,gençlik çetelerine katılmak, uzun süreli televizyon seyretmek, video oyunları oynamak, okula devamsızlık davranışlarının da riskli davranışlar olduğu iddia edilmektedir (Perry 2000).

Risk alma davranışı genellikle ergenlik döneminde gözlenen bir davranış gibi düşünülmektedir. Bu nedenle bu konuda yapılan çalışmalar (Kıran, 2002; Yılmaz, 2002;Yılmaz, 2000; Kaner, 2002; Delikara, 2002) genellikle ergenlik döneminde risk alma davranışını incelemektedir. Çünkü, risk alma davranışlarının ergenlere grup içerisinde kendi hayatlarını kontrol etme, yetişkin otoritesine ve geleneksel topluma direnme, kaygı, gerilim yetersizlik ve başarısızlıkla baş etme, akran gruplarına daha çok kabul edilme, gençlik kültürünü benimseme, kişisel kimliğini oluşturma, gibi çeşitli yararlar sağladığı belirtilmektedir (Gonzales ve diğerleri,1994).

Ancak, diğer yünden risk alma davranışını etkileyebilecek sosyo ekonomik durum, akran grupları, cinsel kimlik, eğitim durumu, bireyin kendisi ile ilgili başarı algısı gibi değişkenlerin incelenmesi yararlı olacaktır. Ergene avantajlar sağlanmış gibi görünmesi nedeniyle bu dönemde yoğunlaşan risk alma davranışı, ergenin gelecek yaşamını olumlu veya olumsuz yönde etkileyebilir. Bu nedenle risk alma davranışını etkileyen değişkenlerin ortaya çıkarılması, ergenlerin gelecekte daha başarılı ve mutlu bireyler olarak yetiştirilmesi çabalarına katkıda bulunacaktır.

Sonuç olarak, bu çalışmanın amacı ergenlerde risk alma davranışı ve akademik başarı ilişkisini incelemektir.

YÖNTEM

Çalışma Grubu: Araştırma grubunu, 2004-2005 Öğretim Yılında Mersin ilinden Mersin Dumlupınar Lisesi ve Mersin Ticaret ve Sanayi Odası Anadolu Lisesinden seçilen 194 kız, 203 erkek olmak üzere 397 lise öğrencisi oluşturmaktadır. Araştırma grubunun 216 kişisi birinci sınıf, 78 kişisi ikinci sınıf ve 30 kişisi üçüncü sınıf öğrencisidir.

Veri Toplama Araçları:

Ergenlerde Risk Alma Ölçeği (ERAÖ): Kıran(2002) tarafından geliştirilen Ergenlerde Risk Alma Ölçeği 26 maddeden oluşmaktadır. Öncelikle Gullone ve Arkadaşlarının (2000) geliştirmiş olduğu Ergenlerde Risk Alma Ölçeği (The Adolescent Risk Taking Questionnaire) Türkçe'ye çevrilmiş, Türk toplumuna uymayan maddeler çıkartılmış ve yeni maddeler eklenerek ölçek geliştirilmiştir

Ergenlerde Risk Alma Ölçeği; ergenlik döneminde bulunan bireylerin risk alma davranışlarını ölçmek amacıyla geliştirilmiştir. Ölçeğin her bir maddesi risk içeren bir davranışı belirtmektedir. Bireyin günlük hayatında bunlardan hangisini yapıp yapmadığını anlamak için geliştirilmiş maddelerden oluşmaktadır. Ölçeğin her bir maddesi için beş değişik yanıt seçeneği bulunmaktadır. Ölçekten alınabilecek puanlar 26-130 arasında değişmektedir. Yüksek puan risk alma davranışının yüksek olduğuna işaret etmektedir.

Geliştirilen 34 ölçek maddesinin 18'i Öncelikle Gullone ve Arkadaşlarının (2000) geliştirmiş olduğu Ergenlerde Risk Alma Ölçeğinin (The Adolescent Risk Taking Questionnaire) Türkçe'ye çevrilmesiyle elde edilen maddelerden uzman görüşü alınarak seçilmiştir. İkinci aşamada ise; lise 2. sınıfa devam eden 73 öğrenciden riskli olan 4 davranış yazmaları istenmiş daha önceki maddelere benzeyen veya yakın olanlar atılmıştır. Geriye kalan maddeler listeye eklenerek 34 maddelik bir ölçeğe ulaşılmıştır 34 maddelik liste 45 kişilik yeni bir öğrenci grubuna uygulanmış öğrencilerden açık olmayan ve anlaşılmayan maddeleri işaretlemeleri istemiştir. Açık olmayan ve anlaşılmayan madde olmadığı görülmüş madde sayısında ve madde içeriğinde bir değişikliğe gidilmemiştir. Böylece 34 maddelik bir ölçeğe ulaşılmıştır.

Ölçeğin geçerlik çalışmasında Varimax dik döndürme tekniği ile .30 üzerinde faktör yüküne sahip maddeler faktörlere dağıtılmış, bu işlem sonucunda 9 faktör bulunmuştur. Bu analiz sonucunda faktör yükü .30'un altında 5 madde ölçekten çıkarılmış ve 29 madde kalmıştır. 29 maddenin 5 faktördeki yük değerlerinin .30'un üzerinde olduğu belirlenmiş, ikinci analizde ölçekteki üç maddenin ait oldukları 4. ve 5. faktörlerdeki yük değerleri ile diğer faktörlerdeki yük değerleri arasındaki fark .10'dan az bulunduğundan, ayrıca madde korelasyonları da .30'un altında bulunduğundan bu üç madde de atılarak 26 maddelik bir ölçeğe ulaşılmıştır.

Ergenlerde Risk Alma Ölçeği geçerlik çalışmasında benzer ölçekler geçerliği yöntemi kullanılmıştır. Bu amaçla Bayar (1999) tarafından geliştirilen Risk Alma Ölçeği kullanılmıştır. Benzer ölçekler geçerliğinin saptanması amacıyla 2001-2002 yılı güz döneminde İstanbul iline bağlı sosyo-ekonomik düzeyi farklı semtlerde üç değişik okulda 208 lise ikinci sınıf öğrencisine ERAÖ ve Risk Alma Ölçeği uygulanmış. İki ölçek arasındaki korelasyon katsayısı .87 ($P < .01$) olarak bulunmuştur.

Kişisel Bilgi Formu: Araştırma grubunu oluşturan öğrencilerle ilgili sınıf, cinsiyet, not ortalaması, kardeş sayısı, ailenin gelir düzeyi ile ilgili kişisel ve sosyo-ekonomik bilgiler, ERAÖ cevap kağıdında kişisel bilgilerle ilgili ayrı bir bölüm oluşturularak elde edilmiştir.

Verilerin Analizi

Verilerin analizinde betimsel istatistikler hesaplanmış, cinsiyet, sosyo-ekonomik durum ve akademik başarının risk alma davranış puanları ile ilişkisini hesaplamak amacıyla; Öğrencilerin Ergenlerde Risk Alma Ölçeği puanlarına seçkisiz deney desenine uygun 2 (kız-erkek) X 2 (başarı seviyesi düşük-yüksek) ve 2 (kız-erkek) X 4 (gelir düzeyi) varyans analizi uygulanmıştır. Öğrencilerin akademik başarı puanları ortalaması alınmış, ve grup ortalamadan ikiye bölünerek başarı seviyesi düşük ve yüksek iki grup olarak analize alınmıştır. Buna göre not ortalaması 3.7 ve daha düşük olanlar düşük grup, 3.8 ve daha yüksek olanlar da başarı seviyesi yüksek grup olarak değerlendirilmiştir. Okul kayıtlarından akademik başarı puanına ulaşamayan 48 kişi akademik başarı ile ilgili analizlerden çıkarılmış ve bu analizler toplam 349 kişilik grupta yapılmıştır. Araştırma grubundan 21 kişi gelir düzeyini belirtmediği için gelir düzeyi ile ilgili analizler ise 376 kişilik grupta yapılmıştır.

BULGULAR VE TARTIŞMA

Araştırma grubu 194 kız, 203 erkek olmak üzere 397 lise öğrencisinden oluşmaktadır. Öğrencilerin yaş ortalaması 16.91 ve standart sapması da .82'dir (15 ile 20 arasında değişmektedir). Grubun 69 kişisi birinci sınıf, 152 kişisi ikinci sınıf, ve 176 kişisi de üçüncü sınıf öğrencisidir.

Araştırmaya katılan öğrencilerle ilgili betimsel istatistikler tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1. Araştırmaya katılan öğrencilerle ilgili betimsel istatistikler

	n	$\bar{X}$	ss
Başarı Seviyesi Yüksek	205	45.1319	11.99723
Başarı Seviyesi Düşük	144	44.0542	12.54031
Kız	194	40.4330	9.61530
Erkek	203	48.7313	13.59880
Gelir Düzeyi 1	52	43.0755	14.67055
Gelir Düzeyi 2	131	42.2214	11.13780
Gelir Düzeyi 3	99	44.1031	10.56082
Gelir Düzeyi 4	93	48.0645	12.30218

Cinsiyet, ve akademik başarının risk alma davranış puanları ile ilişkisini hesaplamak amacıyla; öğrencilerin Ergenlerde Risk Alma Ölçeği puanlarına 2 (kız-erkek) X 2 (başarı seviyesi düşük-yüksek) varyans analizi uygulanmıştır. Varyans analizi sonuçları tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2. Öğrencilerin Ergenlerde Risk Alma Ölçeği puanlarına uygulanan 2 (kız-erkek) X 2 (başarı seviyesi düşük-yüksek) varyans analizi sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	S. D.	Kareler Ortalaması	F	p
Cinsiyet	5657.837	1	5657.837	41.709	.000
Başarı	876.028	1	876.028	6.458	.011
Cinsiyet*Başarı	1.617	1	1.617	.012	.913
Model	5919.226	3	1973.075	14.545	.000
Hata	46527.524	343	135.649		
Toplam	52446.749	346			

Tabloda görüldüğü gibi cinsiyete bakıldığında erkeklerin kızlardan daha fazla risk alma davranışı gösterdikleri görülmektedir. Bir çok araştırma da erkeklerin kızlara oranla daha fazla risk alma davranışı gösterdiğini belirtmektedir (Marcus,1999;Chen, Grenberger, Lester ve ark.,1998; Jelalia, Sipirito, Rasile ve ark., 1997; Parson, Siegel ve Cousins, 1997; Paetsch ve Bertnard, 1997). Eğitim, sosyal roller ve gelişim, ailenin beklentileri, psikolojik gelişim ve cinsiyet farklılıkları açısından ele alındığında, bireylere“uygun” kabul edilen davranışların öğretilmesi sonucu risk alma davranışının cinsiyete göre farklılık gösterdiği söylenebilir. Erkeklerin toplumsallaşma süreci ile kızların toplumsallaşma süreci farklılık göstermektedir. Yapılan araştırmada erkeklerin kızlara göre daha riskli davranma eğiliminde olduğu ve antisosyal davranışları daha çok erkeklerin gösterdiği görülmektedir (Chen, Greenberger, Lester ve ark.,1997). Genç yetişkinler üzerinde yapılan bir araştırmada, risk alma davranışı ile heyecan arama arasında ilişki olduğu görülmüş ve erkeklerin heyecan arayışında daha yüksek puan aldığı belirtilmiştir (Arnett,1992). Risk alma ile ilgili yapılan çalışmaların çoğunda risk alma davranışı olarak nitelendirilen verilerin merkezinde; kural dışı davranışlar ve suç sayılabilecek davranışlar ele alınmaktadır. Bu nedenle, toplumsal rol, ailenin beklentileri, eğitim, akran baskısı, heyecan arama, gibi özellikler erkeklerin kızlardan daha çok risk alma davranışını göstermelerine veya kural dışı davranmalarına sebep olabilir.

Risk alma davranışı ile akademik başarı arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Risk alma davranışı gösteren bireylerin daha başarılı olduğu tabloda görülmektedir. Araştırmaların bir çoğunda bu bulgunun tersi bir durum söz konusudur (Wentzel ve Caldwe, 1997; Paetsch ve Bertnard,1997). Paetsch ve Bertnard (1997) başarı düzeyi 90 ile100 arasında olan öğrencilerin %66.7'sinin hiç suç işlemediğini, %16.7'sinin düşük derecede suç işlediğini, %16'sının ise orta derecede suç işlediğini gözlemişlerdir. Başarı düzeyi 50'nin altında olanların ise; %40'ının orta, %33'ünün düşük düzeyde suç işlediği, %26.7'sinin ise hiç suç işlemediği bulunmuştur. Kullanılan ölçek veya buna benzer risk alma ölçeklerinin risk içeren davranışlardan çok risk içermekle birlikte, kural dışı

davranışları ölçmeyi hedeflemesi, bireylerin risk algılayışlarının farklılıkları, kültürel yapı içerisinde risk tanımının farklı olması akademik başarı ile risk alma davranışı arasında gözlenen negatif ilişkinin kaynağı olabilir. Risk alan bireylerin daha soğuk kanlı yaklaşımları sonucunda başarıya ulaşabileceği de iddia edilebilir. Bunun yanında, risk alan bireylerin akademik başarıyı önemsedikleri ve buna bağlı olarak başarı düzeylerinin düşük olacağı beklentisinin doğru olmayabileceği de iddia edilebilir.

Cinsiyet ve gelir düzeyinin risk alma davranış puanları ile ilişkisini hesaplamak amacıyla; Öğrencilerin Ergenlerde Risk Alma Ölçeği puanlarına 2 (kız-erkek) X 4 (gelir düzeyi) varyans analizi uygulanmıştır. Bu analizin sonuçları da tablo 3'de verilmiştir.

Tablo 3. Öğrencilerin Ergenlerde Risk Alma Ölçeği puanlarına uygulanan 2 (kız-erkek) X 4 (gelir düzeyi) varyans analizi sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	S. D.	Kareler Ortalaması	F	p
Cinsiyet	6672.201	1	6672.201	54.601	.000
Gelir	1945.478	3	648.493	5.307	.001
Cinsiyet*Gelir	196.090	3	65.363	.535	.659
Model	9190.779	7	1312.968	10.744	.000
Hata	44725.178	366	122.200		
Toplam	53915.957	373			

Ek olarak, varyans analizinde gözlenen farkın kaynağını araştırmak için uygulanan Tukey testi sonucunda, gelir düzeyi en düşük iki grup ile en yüksek grup arasında anlamlı fark gözlenmiştir ($I_1-J_4 = -4.9890$; $p = .045$; $I_2-J_4 = -5.8431$; $p = .001$). Bir başka ifadeyle, gelir düzeyi yüksek gruptan olan öğrencilerin Ergenlerde Risk Alma Ölçeğinin ölçtüğü niteliklere göre daha fazla risk aldığı söylenebilir.

Risk alma davranışı ile sosyo-ekonomik düzey arasında yapılan çalışmalar, bu çalışmanın bulgularını destekler niteliktedir. Aile içerisinde annenin çalışması ve buna bağlı olarak da sosyo-ekonomik düzeyin yükselmesi durumunda risk alma davranışının da arttığı gözlenmiştir (Hawkins, Catalona ve Miller, 1992; Rockett, ve diğerleri 1991). Ayrıca Türkiye'de yapılan bir çalışmada ise, ekonomik gelişme ve eğitim düzeyi yükseldikçe, çocuğu yaşlılık güvencesi olarak görme ve çocuktan itaat ve bağımlılık bekleme oranının azaldığı belirtilmektedir (Kağıtçıbaşı, 1993). Bununla birlikte sosyo-ekonomik düzeyi en düşük olan grubun da risk alma davranış puanlarının yüksek olduğu

görülmektedir. Literatürde bunu destekleyen bir veriye ulaşılamamıştır. Ancak, bireyin sosyal ortamı ve düşük sosyo ekonomik düzeydeki ergenlerin yüksek ekonomik düzeydeki bireyleri taklit etme eğilimi düşük sosyo ekonomik düzeydeki bireylerin daha çok risk alma davranışı göstermesine neden olmakta olabilir. Ayrıca, herhangi bir davranışın ne kadar risk içerdiği tamamen bireyin algısına dayalı olacağı için aynı davranış, farklı sosyo ekonomik düzeylerde farklı risk seviyesinde algılanmakta olabilir. Bu nedenle, bireyin risk algısının farklı toplumsal yapılar için değişiklik gösterebileceği göz önünde bulundurulduğunda, bireyin toplumsal konumu onun riskli davranışları ne kadar göstereceğini belirleyebilir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Sonuç olarak, gelir düzeyi düşük ve yüksek gruptaki ergenlerde Risk Alma Ölçeği puanlarının arttığı, erkelerin kızlardan daha çok ve başarı seviyesi yüksek grubun düşük gruptan daha çok risk alma eğiliminde oldukları görülmektedir. Risk alma davranışını ölçmeye çalışan ölçeklerin daha çok risk içeren kural dışı davranışları ölçtüğü düşünülmektedir. Risk alma davranışını daha iyi ölçebilecek ve risk alma davranışını, kural dışı davranışlarından ve suç içerebilecek davranışlardan ayırt edebilecek yeni bir ölçek geliştirilmesi uygun olacaktır.

KAYNAKLAR

- Arnett, J (1992). Reckless Behavior in adolescence: A Developmental Perspective. *Developmental Review*, 12:339-373.
- Alexander, C. S ve diğerleri, (1990). A Measure of Risk Taking for Young Adolescents: Reliability and Validity Assessments, *Journal of Youth and Adolescence*, 19 (6), 559-569.
- Chen, C., Grenberger, E., Lester, J. Dong, Q.,Guo, M. S. (1998). A Cross Cultural Study of Family and Peer Correlates of Adolescent Misconduct. *Developmental Psychology*, 34:770-781.
- Delikara, (2002). Ergenlerin Akran İlişkileri ile Suç Kabul Edilen Davranışlar Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, *1.Ulusal Çocuk ve Suç: Nedenler ve Önleme Çalışmaları Sempozyumu Bildirileri*, Ankara:Türkiye Çocuklara Yeniden Özgürlük Vakfı, ss. 147-160.
- Gonzales, J. T. ve ark.,(1994). Adolescent Perceptions of Their Risk Taking Behavior, *Adolescence*, 29(115), 393-407.
- Hawkins, J.D., Catalona, R. F., ve Miller, J. Y. (1992) "Risk and Protective Factors for Alcohol and Other Drug Problems in Adolescence and Early Adulthood. *Psychological Bulletin*, cilt 112, ss.64-105.

- Jelalia, E., Sipirito, A., Rasile, D., Vinnick, L., Rohrbeck, C., Arrigan, M. (1997). Risk Taking, Reported Injury and Perception of Future Injury among Adolescents, *Journal of Pediatric Psychology*, 22; 513-531.
- Kağıtçıbaşı, Ç (1993). *İnsan-Aile-Kültür*. İstanbul. 2. Basım. Remzi Kitapevi.
- Kaner, S. (2002). Anne Baba Denetimiyle Ergenlerin Suç Kabul Edilen Davranışları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *1.Ulusal Çocuk ve Suç: Nedenler ve Önleme Çalışmaları Sempozyumu Bildirileri*, Ankara:Türkiye Çocuklara Yeniden Özgürlük Vakfı, ss. 229-250.
- Kıran, B (2002). *Akran Baskısı Düzeyi Farklı Olan Öğrencilerin Risk Alma Davranışı, Sigara İçme Davranışı ve Okul Başarılarının İncelenmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Machamer, A. M., Gruber, E (1998). Secondary School, Family and Educational Risk: Comparing American Indian Adolescents and Their Peers. *The Journal of Educational Research*, 67; 27-32.
- Marcus, R. F.(1999). The Friendships of Delinquents. *Adolescence*, 31; 145-158
- Paetsch, J. J. Bertnard, L. D. (1997). The Relationship between Peer, Social and School Factors and Delinquency among Youth. *Journal of Adolescence*, 20; 381-392
- Parsons, J. T., Siegel, A. W., Cousins, J. H. (1997). Late Adolescent Risk-Taking: Effects of Perceived Benefits and Perceived Risks on Behavioral Intentions and Behavioral Chang. *Journal of Adolescence*, 20;381-392
- Perry, Cherly L.(2000). *Preadolescent and Adolescent Influences on Health, Promoting Health: Intervention Strategies From Social and Behavioral Research*, Washington D.C: National Academy Pres, 217-244
- Rockett, I. R. H., Spirito, A., Fritz, G. K., Riggs, S., Bond, A. (1991). "Adolescent Risk Takers: a Trauma Center Study of Suicide Attempters and Driver. *The International Journal of Social Psychiatry*, 37;285 292
- Smith, Marcus. L. (2001). *Adolescence: Change and Continuity-Peer Pressure*, www. Yahoo.com/bin/search?p=peer+pressure&y=y&e, 05.01.2001
- Wentzel, K., Caldwell, K., (1997). Friendships, Peer Acceptance and Group Membership: Relation to Academic Achievement in Middle School. *Child Development*, 68; 1198-1209
- Yılmaz, T. (2000). *Ergenlerde Risk Alma Davranışlarının İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İzmir: Ege Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü
- Yılmaz, T. (2002) Ergenlerde Risk Alma Davranışının İncelenmesi, *1.Ulusal Çocuk ve Suç: Nedenler ve Önleme Çalışmaları Sempozyumu Bildirileri*, Ankara:Türkiye Çocuklara Yeniden Özgürlük Vakfı, ss. 119-145